

GORIŠKI LIST

„Goriški list“ izide vsako sredo in soboto zjutraj. — Uprava uredništva v Gorici, Corso Verdi štev. 47. Telefon štev. 292. Oglasi se zaračunavajo po ceniku. — Račun pri Cassa di Risparmio Gorica.

Gorica, dne 18. novembra 1944.

Za mesec Gorica in Trst: posamezna številka 0,50 lir, polletna naročnina 26.— lir, celoletna 52.— lir. — Izven mesta Gorica in Trst: posamezna številka 1.— lira, polletna naročnina 47.— lir, celoletna 90.—

„Maršal“ Tito

Čudne legende vstajajo okoli voditelja boljševiškega upora na Balkanu Josipa Broza samozvanega maršala Tita. Njegovi pristaši ga slave, njegovi nasprotniki pa razpisujejo za njim tiralico, prav tako, kakor za navadnim zločincem — in v resnici Broz drugega tudi ni. Nas pa trenutno zanima nekaj drugega, namreč, kakšne posledice je imelo Brozovo delo na Balkanskem polotoku in še posebej na slovenskih tleh, ki končno zemljepisno spadajo — z Goriško hkrati — tudi na Balkan. Ne bomo se lovili z osebno zgodovino Josipa Broza, ki sicer ni čista in jasna, temveč je tudi brezpomembna, zakaj za slovenski narod je važno samo to, kakšne posledice je njegovo delo imelo.

V več številkah smo mogli že poročati o podatkih, ki jih je zahtevala Brozova vojna na Slovenskem. Maršal Tito je namreč organiziral v svoje vrste toliko obupancev, ki so na debelo morili slovenske kmete, jim grozili, jih oropali zadnjega blaga, vse v imenu neke »narodne svobode«, namreč take, ki si je nihče ni želel, ker bi v imenu te narodne svobode prišli na oblast najbolj navadni zločinci in prav teh noben pošten Slovenec noče!

V tem se strinjamo s Slovenci tudi naši najbližji bratje po rodu, krvi in jeziku, namreč Hrvati in Srbi. Josip Broz — Tito je doma iz Klanjca, v najbližji okolici slovensko-hrvaške meje, vendar že na hrvaški strani. Odklanjajo pa ga seveda predvsem vsi zavredni Slovenci, prav tako ga odklanjajo Hrvati, najhujše pa ga sedaj sovražijo Srbi.

Po nekem naključju, ki si ga zgodovina ne in tja dovoli, je namreč »maršal« Tito s pomočjo sovjetskih čet prišel do oblasti v glavnem srbskem mestu, v Belgradu in tam postavil nekakšno »vlado«, v kateri ima glavno besedo žid Moša Pijade. Pijade izvira iz takozvanih sefardinskih židov, namreč iz tistih, ki so se pred več kot 400 leti preselili iz Španije v Turčijo, torej tudi na Balkanski polotok in tam pomagali Turkom zatirati balkanske narode, predvsem slovanske, pa tudi grški in albanski narod. Še danes govore ti sefardinski židje med seboj španski in gospod Moša Pijade govori v svoji družini in v svojem židovskem krogu v španski — približno tako, kakor govore drugi židje, ki jih poznamo iz severne Evrope — med seboj jidiš. Moša Pijade je veljal pred 15 letmi za velikega »žurnalista«. Njegove zveze z židovskim kapitalom v Belgradu so mu namreč omogočile, da se je na veliko jezo poštenih srbskih novinarskih delavcev vrnili v uredništvo nekega vodilnega časopisa, pa se tam hitro onemogočil. Dovolil si je namreč nekaj neokusnih napadov na srbsko vlado, hkrati pa organiziral pravo pravcato zaroto. Zara-

Oklepniške bitke na južnem Nizozemskem

Bitka pri Deidenhofnu se je nanovo razvila - Na vzhodu le pri Budimpešti sovražni napadi - Pomorska bitka za ladijsko spremljavo blizu zahodne Norveške

Iz zadnjih poročil nemškega vrhovnega vodstva posnemamo predvsem, da je Angleška druga armada pod vodstvom Montgomeryja pričela južno Helmonda, blizu nemško-nizozemske meje z velikim napadom. Razvijajo se srđili napadi in protinapadi, ki v svoji silovitosti še vedno naraščajo.

V južnovzhodni Nizozemski ter v omejenih lotarinskih krajih se nemške čete srđilo branijo proti napadajočim sovražnim divizijam.

Med prekopom Noord pri Weeru in med belgijsko mejo so zaradi napadov angleških oklepnikov nastali ogorčeni boji.

Severnovzhodno in vzhodno Didenhofna se je bitka po kratkem premoru ponovno pričela. Po tridih bojih, v katerih se je vojna sreča menjavala, se je sovražniku posrečilo, da je s svojimi in na novo dovedenimi četami ter oklepniki pridobil nekaj ozemlja ter si ustvaril moščišče na levem bregu trazele.

Okrog Melza trajajo nadalje obrambni boji proti osredujočim in zbirajočim se sovražnikovim silam. Vzhodno Gravelotte je bil sovražnik zavrnjen iz nekega kraja, kjer se mu je prej posrečil predor.

Nemški grenadirji in oklepniki so se uveljavili — kljub močnemu sovražnikovemu pritisku — med gornjo francosko Niedo in med Dieuze. V Mörchingen so mogli Severnoamerikanci vdreti šele po ogorčenih bojih. Južno Dieuze so mogli nemški vojniki po srđilih protinapadih ponovno zavzeti nekaj važnih višin, pri čem pa so uničili mnogo sovražnih oklepnikov.

Na ozemlju med rensko-marnskim prekopom in med gornjo Merlo, med gornjim delom reke Doubs če trajajo krajevni boji na krajih posameznih sovražnikovih vdorov.

Nemško pevačično orožje še vedno pada nad London.

V srednji Italiji se je izčrpala moč angleškega napadalnega

vala. Niti v Romanji, niti v gorah med Forlijem in Modigliano ni sovražnik več napadal.

Na Balkanu so nemške čete v svojem povratnem pohodu dosegle kraje severno črte med Elbasanom in Skopljem.

Vzhodno Budimpešte so se izjela velenja sovjetskih čet, čeprav so v začetku imeli ti napadi malenkostne uspehe. Devet sovražnih oklepnikov je bilo uničenih. Na vsej ostali vzhodni fronti pa prevladuje le skromna borbenost.

Ob severnonorveški obali je bila napadena nemška ladijska spremljava. Kljub skoraj 25 kratni premoči angleških križark in rušilcev so nemške oborožene ladje sprejele boj in zadržale sovražnika tako dolgo, da so glavne nemške ladje po junaškem boju le dosegle svoje cilje.

Angloameriške teroristične teletske jate so ponovno napadle kraje v vzhodni in južni Nemčiji. Molitni napadi so bili ponovno izvedeni na Berlin in na kraje v vzhodni Nemčiji.

„Vojna kot merilo vrednosti“

Berlin. Pod naslovom »Vojna kot merilo vrednosti« se bavi minister dr. Götter v svojem najnovejšem uvodniku v »Reichu« s posledicami, ki jih povzroča ta vojna v notranji strukturi narodov, zlasti pa nemškega naroda. Dr. Götter ugotavlja, da je generacija, ki prestaja v sedanjih vojni svojo veliko preizkušnjo, poklicana, da vzraste v vodstvo države. Kajli nje se bo treba zahvaliti, ako bo izšla Nemčija ojačena in utrjena iz te vojne. Ta nova skupnost nemškega naroda, ki bo njen rezultat, mora imeti socialistični značaj ter odklanjati tudi zadnje preostanke na razredne razlike vezanega mišljenja. Predprave, izvršajoče iz starih, že zdavnaj nepotrebnih naslovov, nimajo v tem novem vrednotenju nikakega pomena več. Velja le še osebnost, ne glede na to, kakemu poklicu ali stanu pripadaš. Če je že narodnosocialistična revolucija predstavljala prodor naroda do države, potem bo to tem bolj veljalo za to vojno. Ona mora roditi popolno ljudsko državo, sicer bodo Nemci kljub zmagi vojno izgubili. Kajli kaj drugega kot to državo pa branijo danes?

Nemška vztrajnost ni le posledica nemških stabilnejših značajev, temveč tudi posledica logič-

nejše in družbeno smiselnejše razčlenitve nemškega državnega in družbenega življenja. Ljudska država, po kateri Nemci strene in ki jo hočejo po vojni dokončno uresničiti, ne predstavlja nikake splošne izenačitve. Saj prinaša pravice in dolžnosti. Kdor drugih ne priznava, tudi nima pravih. Nemci se z orjaškimi koraki bližajo novi dobi, ki bo slala onaraj običajnih utesnitev. V njej bodo imele zasluge za narod prednost pred vsimi ostalimi čednostmi. Le oni, ki je v nevarnosti zvesto in neomajno branil narod in njegov obstoj, ima pravico govoriti v imenu svojega naroda, braniti njegove pravice ter paziti na obrambo njegovih zahtev. Preizkušnje te vojne bodo edino merilo vrednosti.

Vesti z vsega sveta

RUSKI OSVOBODILNI ODBOR

Pod vodstvom generala Vlasova se je v Pragi osnoval 14. t. m. ruski narodno-osvobodilni odbor, ki bo prevzel vodstvo nad protiboljševiškim delom vseh ruskih domoljubov. Z Vlasovim sodelujejo tudi zastopniki Ukrajincev, Belorusov, Tatarov, Kavkazijcev in Turkestanecv. Desna roka generala Vlasova je general Šilenkov. Okrog Šilenkova in Vlasova pa se je nabrala cela vrsta političnih, kulturnih in vojaških, delavcev.

POGAJANJA TITO - ŠUBAŠIČ ZAKLJUČENA

Reuter sporoča iz Beograda, da so se zaključila pogajanja med Titom in Šubašičem in da se je Titov nacionalni komunistični odbor spojil s Šubašičevo vlado.

CHURCHILL V PARIZU

Churchill je obiskal osvobojeni Pariz in predsednika začasne francoske vlade generala De Gaulle. Pri Invalidih sta Churchilla sprejela vdova maršala Focha in njegova hčerka. Kakšen odmev bo imel ta obisk na francoske

Mirovne pogodbe z Italijo še ne bo

Eden je razpravljal med svojim bivanjem v Rimu, kakor poroča nemški dopisnik iz Benetk, z Bonomijem in državnim podtajnikom za zunanje zadeve v Bonomijevi vladi Venosto. V rimskih političnih krogih je vzbudilo veliko pozornost, da ni Eden ob priliki svojega bivanja v Rimu obiskal princega regenta Umberta. Po sklepu rimskih razgovorov je odpotoval britanski zunanji minister v glavni stan generala Aleksandra. Kakor je povzeto iz pisanja rimskih listov, si prizadeva Bonomijeva vlada doseči spremembo oz. odpravo mirovnih pogojev, ki so za Italijane zelo trdi. Te pogoje je svojčas podpisal Badoglio med vožnjo na Malto. Bonomi bi rad nadomestil to pogodbo premirja z mirovno pogodbo s tremi sovražnimi velisilami. Bonomijeva vlada meni, da bi bilo najbolje, če bi se ji posrečilo doseči to mirovno pogodbo še pred sklepom splošnega miru. Toda angleška zunanja politika, ki jo posebej Edna, nima za ta priključevanja Bonomijeve vlade drugega odgovora kakor odločni ne. To odločno odklonilno stališče je prišlo do izraza v angleških in ameriških komentarjih ob priliki diplomatskega priznanja Bonomijeve vlade. Bonomi je dobil sicer možnost poslati svoja diplomatska zastopstva v Moskvo, istočasno sta prevzela angleški ter ameriški vrhovni komisar v Rimu naziv poslanika, toda navzlic temu ostane Italija premagana država. Sedaj ni preostalo Bonomijevi vladi drugega, kakor da skuša čim bolj izkoristiti nameravano udeležbo 400.000 italijanskih vojakov za borbo proti Japoncem.

Slej ko prej pa povzroča Bonomijevi vladi Sicilija najhujše skrbi. Državni podtajnik v Bonomijevem ministru Costa je po radiu označil najvažnejše sicilijske probleme, ki se porajajo na področju prehrane, črne borze, prevoznih težav in kriminalnih pojavov, ki zavzemajo vse večji obseg. Lakota, ki jo Costa odkrito priznava, je pahnila sicilijsko prebivalstvo, ki je pahnila angloameriškim jarmom, v obup, ki je bruhnil na dan v obliki usodnih, krvavih demonstracij.

Toda najgroznejši pojav, ki spremlja obupno stanje sicilijskega prebivalstva, je kanibalizem. Palermski radio je razglasil uradno poročilo italijanske policije, ki vzbuja grozo. Po tem poročilu je bilo samo v letošnjem septembru na Siciliji 67 primerov kanibalizma. Palermski radio je nadalje priznal, da se je Bonomijeva vlada večkrat obrnila na predstavnike zasadbene oblasti, ter jih opozorila na ta strahoten pojav. Hkrati je zaprosila za dovoljenje, da se na sicilijskih tleh okrepi domača italijanska policija, ki naj bi sodelovala pri omejevanju grozečega kanibalizma. Oglasili so se tudi sicilijski škofi, ki so opozorili nato papeža s posebno spomenico. Predstavniki zasadbene oblasti so sicer živila obljubili, vendar živili ni.

notranje razmere ni znano. Nekatera poročila trde, da ni pričakovati kakih posebnih sprememb.

GENERAL INFANTES ZAPRT

Po informacijah agencije »Exange« iz Madrida je bil general Infantes, poveljnik »Modre divizije«, ki se je udeležila bojev na vzhodni fronti, zaprt. Ista usoda je zadela njegovega brata polkovnika Infantesa. Vojaki »Modre divizije« pa so bili internirani. Poročilo »Exangesa« dodaja, da to dejanje močno jarko luč na razvoj položaja v Španiji.

KOMUNISTIČNE DEMONSTRACIJE V TEHERANU PREPOVEDANE

Reuter poroča iz Teherana, da so perzijski komunisti organizirali velike demonstracije ob priliki obletnice boljševiške revolucije. Vojaske guverner je zato zaprl vodilne komuniste in ustavil njihov list. Po tem koraku ni bilo več govora o proslavah. Slaba volja Moskve pa odseva iz vseh novic, ki jih prinašajo sovjetski listi o dogodkih v Iranu.

SRBSKI BOJ

List »Deutsche Adria Zeitung« objavljala pod gornjim naslovom zanimivo poročilo o stanju v Srbiji po sovjetski zasedbi. Iz poročila je razvidno, da se srbski nacionalni krogi ne marajo kar tako podvreči sovjetskemu nasilju, ki ga na eni strani izvajajo Brozovi komunisti, na drugi strani pa sovjetski vojaški krogi. Srbski nacionalni krogi se zbirajo v oborožene skupine ter napadajo sedanje oblasti v Srbiji ter podirajo in rušijo važne javne naprave. Poročevalec poudarja, da so komunisti celo v samem Beogradu stalno izpostavljeni napadom srbskih rodoljubov. — Po tem uvodu omenjeni nemški dnevnik objavlja o sedanjem stanju v Srbiji naslednje podrobnosti: Po beograjskih ulicah odmevajo posebno ponočni strel iz pušk, ki so namenjeni sovjetskim častnikom in vojakom. Čujejo se tudi številne detonacije in razstrelitve. In tudi požigi so na dnevnem redu. Vse to kaže na različna sabotažna dejanja. Tako so n. pr. srbski nacionalni borci za svobodo pogrnili v zrak železniške naprave na postaji Žitkovac ter sta zaradi tega zatirila dva sovjetska prevozna vlaka. V Smederevu so srbski rodoljubi zažgali skladišče in zalogo bencina. Pri tem so nastali veliki požari. Tako zadržanje srbskega prebivalstva, ki sega tudi v srbsko podeželje, kjer srbski kmetje napadajo in preganjajo sovjetske revizijske komisije, nato pa z vsem beže v planine, ima za posledico, da so prišli boljševiki v Srbiji nastopiti zelo kruto ter izvajajo nad prebivalstvom strašno nasilje. Strah in groza spremlja sovjetsko napredovanje po Srbiji. V treh vaseh pri Požarevcu so boljševiki zaprli domačo pravoslavno duhovščino ter jo obdolžili protiboljševske propagande. Pravoslavne pape so najprej zelo mučili nato so jih pa pribili na steno. V okolici Bora so boljševiki pometali več delavcev v rove, jih polili z bencinom in zažgali. Posebno krvoločni so bili boljševiki v okolici Raške, ki je znana po svojem protikomunističnem prepričanju in zadržanju. Po teh krajih so boljševiki naravnost divjali. Številne njihove žrtve so postale posebno žene in otroci. Srbski rodoljubi so boljševike pregnali iz Zajčarja. Boljševiki so bili v tem mestu 24 ur. Pa že ta čas je boljševikom zadostoval, da so izropali vse mestne trgovine in privatna stanovanja. Kdor se je temu upiral, je bil ubit. Skupno z boljševiki so vdrl v to mestoce tudi domači komunisti, ki so prav tako divjali po mestu ter so v zajčarski bolnisnici 17 srbskim ranjencem prerezali grla. Begunci iz Beograda nadalje poročajo, da je tam že prišel poslovalni komunistični tajni policijski aparat ter uprizarja pravotno gonjo na častnike bivše jugoslovanske vojske. Prejšnje jugoslovanske častnike love in zapirajo tudi po vseh ostalih srbskih mestih. Vse častnike gonijo v posebna taborišča, kjer so pod najstrožjo stražo. Družine zaprtih častnikov se boje, da se zanje pripravi nov Katyn. V krajih, katere so zasedli boljševiki, so prevzeli upravo Brozovi komunisti, ki izvajajo nad prebivalstvom svojo strahovlado. To lovijo po povsod zaplenili vse zaloge žita in ostalih vrst živil. Pri tem je prišlo s kmeti na več mestih do spopadov. Boljševiške tolpe divjajo povsod z ognjem in mečem protikomunistično usmerjenemu prebivalstvu, kar ima samo za posledico, da dobivajo pravi srbski nacionalni osvobodilni odbori v planinah vedno večja detoke novih borev iz srbskih vasi.

Dr. Jože Wilfan
organizator OF na Primorskem

Če komunistični nauk uči, da hoče človeka čisto spremeniti, usvarili nov tip človeka, mu je treba verjeti. Komunistem, če se predaš njegovim mrežam, če se naužiš njegovih revolucionarnih idej, te res spremeni, samo ne na boljše — kakor komunisti mislijo — ampak na slabše. Komunistem človeka pokvari popolnoma, iz še tako dobrega naredi lahko zločinca, iz jagnjeta naredi krvoloča. O kako resnična je evangeljska modrost, ki uči, da bomo lažnive preroke spoznali po sadovih, da torej krive nauke spoznamo po tem, kar se iz njih rodi. Nauki krščanstva imajo tako čudovito moč, da so iz največjih divjakov naredili svelnike — kot kaže zgodovina — komunistični nauki pa imajo tak štrup, da iz svelnikov naredijo divjake. Že v tem se vidi nepremostljivo nesprotje med komunizmom in krščanstvom.

Te misli mi gredo po glavi, kadarkoli slišim ime tovariša dr. Jožeta Wilfana. Ta gospod je glavni organizator OF na Primorskem. Včasih je predsednik, včasih tajnik glavnega odbora OF za Primorsko; pa funkcija, ki jo ima v OF, ni tako važna, za nas je važno to, da je kol prvi in glavni organizator primorske OF največ odgovoren za vse strahotno gorje, ki je padlo nad našo deželo po krivdi OF. Wilfanova krivda je osebna in mož bo dajal kdaj še težak odgovor za to. Spada torej v vrsto največjih slovenskih zločincev. Težko sem zapisal to besedo, kajti pred očmi mi še stoji lik mladega visokošolca Wilfana iz Ljubljane iz leta 1932. Takrat sem namreč našega junaka spoznal. Kaj mislite, kakšen je bil ta mož takrat? Rečem vam: nad vse simpatičen. Srednje postave, nekoliko bledega podolgovatega obraza izredno finih potez, živahnih oči pod črnimi očali, lepo nazaj počesanih črnih las, bol suhljatega in vilkega telesa z rahlo nazaj nagnjeno glavo. Po rodu Tržačan je imel v kretnjah in govoru precej neprečirane južne živahnosti, ki se je prijetno skladala z neko globoko resnostjo in plemenitim izrazom obraza. Če si imel z njim opravka, te je tako njegova zunanost kakor dih njegove notranjosti na mah osvojil. Ko je študiral na ljubljanski Univerzi je prijal krogu modernejše usmerjenih akademikov, ki so se zbirali v društvu Triglav. Njegova širokoprudnost in prijaznost obenem je dajala prijeten lon vsaki debati, ki jo je kdo imel z njim,

in mogel si postati njegov prijatelj, tudi če si bil drugačnih kulturnih nazorov, kakor on. Bog ga je obdaril z velikimi talenti, imel je tudi kajpak po očelu podedovani velik dar govora in sijajen nastop, da je znal suvereno obvladati množico na kakih študentskih zborovanjih. Ni bil pa samo študent, ampak se je precej udeleževal tudi v zunanjem kulturnem in političnem življenju visokošolcev, in sicer v društvu Triglav. V tem klubu so se v tridesetih letih zbirali tisti svobodomiselní akademiki, ki niso bili zadovoljni s starim vodstvom ne s politiko Slovenske demokratske stranke (takozvanih liberalcev). Vsi visokošolci smo vedeli, da je Triglav precej rdeče pobarvil, to je, da plava v komunistične vode. Seveda ni prišlo nikomur niti na misel, da bi bili kaknega Triglavana ovadili policiji zaradi njegove skrivne komunistične propagande. Tako je policija šele po več letih zavohala komunizem v tem društvu in ga je razpustila. Ne morem reči, da bi bil Wilfan že takrat komunist, vsaj na zunaj tega ni pokazal. Zanimivo je pa, da se je dobro razumel tudi z nekaterimi katoliškimi akademskimi klubi. Od katoliške strani so zvezo s Triglavom in s komunisti v njem zagovarjali in vzdrževali zlasti Marian Breclji, Dermastja in Ivan Rob, nadarjen pesnik, a lenuh in izkoriščevalec prve vrste. Toda kadarkoli so imeli katoliški akademiki kak skupen nastop s Triglavom in s komunisti, vsakokrat so komunisti izigrali svoje zaveznike in jih pred policijo večkrat kompromitirali. Istočasno pa so se neprestano pritoževali, češ da je polno denuncijantov med akademiki, ki ubogajo komuniste ovajajo policiji. Takih denuncijantov je bilo med 1.600 akademiki komaj par, a še ti niso bili iz katoliških klubov, marveč iz nacionalističnega akad. kluba leđran in tudi ti niso kaj prida škodovali komunistom. Zanimivo pa je, da prav nekateri teh nekdanjih policijskih protikomunističnih zaupnikov danes sede v OF. Večja je druga zanimivost. Duhovni voditelji katol. akad. klubov (Zarja, Danica, Borba; Sevice) prof. dr. Ehrlich je neprestano opozarjal, naj katol. akademiki ne zaupajo komunistom in naj se z njimi ne vežejo. Breclji, Dermastja in drugi so pa kljub mnogim slabim izkušnjam tako zvezo zagovarjali. Komunizem je pronical zlasti v Borbo, ki jo je policija razpustila še prej

kakor svobodomiselní Triglav, toda komunizem je še nadalje vrtal v katol. akad. društvih zlasti v Zarji, v kateri je bil član tudi Breclji. Dr. Ehrlich je danes mrtev, ubili so ga komunisti. Tisti, ki so že pred dvajsetimi leti proti Ehrlichovi volji krčevito zagovarjali zvezo katoliških akademikov s komunisti, to so Breclji, Dermastja, Rob, Zemljak in mnogi drugi, pa danes sedijo v vrhovnih vodstvih OF skupaj z Wilfanom — vsi čisti in prisni komunisti.

Vse gori opisane lastnosti so našega junaka Wilfana usposobile za vodstvene vloge. Zato je kaj razumljivo, da je bil v šolskem letu 1931-1932. izvoljen za predsednika reprezentančne organizacije ljubljanskih visokošolcev SSAU (= Svet slušateljev Aleksandrove univerze).

Tak je bil torej Wilfan visokošolček. Študiral je pravo, postal je advokat v Kranju, kjer je bil že pristojen, kajti vsi otroci starega Wilfana so bivali v Kranju pri sorodnikih, medtem ko je bil oče navadno v inozemstvu na Dunaju in v Švici. Danes se ta gospod Wilfan imadi predstavlja kot zastopnika Primorcev v OF in kot prvobornilec za pravice slovenskega ljudstva na Primorskem. Po rodu je res Primorec, njegov oče je znani tržaški advokat dr. Wilfan, nekdanji voditelj liberalne stranke na Tržaškem in po svetovni vojni večletni slovenski poslanec v rimskem parlamentu, ki je pozneje odšel v inozemstvo in postal predsednik Kongresov narodnih manjšin na Dunaju. Mladi Wilfan pa je že od mladosti živel v Kranju in Ljubljani in se ni nikdar zanimal za Primorsko. Ko je študiral na ljubljanski univerzi, je bil pač na papirju član Kluba primorskih akademikov, toda v njem ni hotel nič delati, čeludi je bil vabljen na sodelovanje in na delo za Primorsko. Tudi pozneje ni nikdar niti s prslom mignil za Primorsko, dočim danes obrekuje kot izdajalce mnoge svoje rojake, ki so nekdanji študenti v istem klubu mnogo delali za Primorsko. Komunizem je bil in je Wilfanu več kakor vsa Primorska. Enkrat samkrat sem ga slišal, da se je kot visokošolček spomnil Primorske. To je bilo na neki skupščini akademikov, ko je zagovarjal — Jude. Šlo je za to, ali se "dovoli" židovskim študentom, ki so priležali s Poljske, vslop na ljubljansko univerzo. Večina slovenskih akademikov je bila proti temu iz strahu, da se ne bi potem ti židje vrnili kar po Sloveniji v službe, ki jih je bilo že za slovensko študirajočo mladino premalo. Wilfan je tedaj vstal in rekel, da kot Primorec in sin primorskega politika zahteva za inozemske židje enakopravnost s slovenski-

mi akademiki pri študiju na slovenski univerzi, češ da judovsko plemo po celem svetu daje pomoč narodnim manjšinam, zlasti jugoslovanski narodni manjšini v Italiji. Kaj so koristili židje nam Primorcem, najbolj občutimo danes, ko mednarodna židovsko-kapitalistična zveza v okviru OF ugonablja našo deželico. Drugače pa se Wilfan ni nikdar zmenil za Primorsko in vse tiste, ki so nekdanji ljubljanski društvih res kaj delali za Primorsko, in vse tiste, ki so na Primorskem samem desetletja delali in trpeli za narod in slovensko, danes ta mož proglašajo za izdajalce. Take podlosti so zmožni samo komunisti. Kdo naj še veruje, da se Wilfan bori za narod! Wilfan je komunist in se bori za zmago komunizma, ker bi rad v bodoči komunistični republiki postal kak ljubli komisar v Trstu, kakor se je sam leta 1943. poleli nekje izrazil. In samo za to, da bi on prišel do častli in oblasti, je organiziral OF na Primorskem in samo za to tako arčno delal. Tisti slavni organizator tega blaznega vseuničujočega krvavega plesa po naši deželi je torej on, Wilfan — nekdanji tako simpatični, lepo vzgojeni, olikani in polikani salonski gospodič. Tako komunizem spreminja značaje.

KDOR SE BORI ZA KOMUNISTIČNO REVOLUCIJO, KO NAROD PREŽIVLJA ENO NAJTEŽJIH DOB SVOJE ZGODOVINE, SE NE BORI PROTI OKUPATORJU, AMPAK PREDVSEM PROTI LASTNEMU NARODU.

POGREB DOMOBRANCA

Tolmin, 6. nov. 1944.

V nedeljo ob 1 uri popoldne je bil pogreb domobranca Andreja Perdiha iz Zatočmina z veliko udeležbo vsega prebivalstva. Navzoči so bili tudi domobranci s svojimi poveljniki. Pokojnega so našli ljudje v Gračicah utopljene v brez obleke. Pogreb je bil zelo lep. Na grobu sta se poslovila od pokojnega poveljnika domobranske posadke v Kobaridu g. poročnik Mehle in g. župnik Komac. Podčrtila sta težki boj, ki ga bojuje naše domobranstvo, ki upa radi teh žrtv — semen obilo uspeha v bodoči borbi. Gospod župnik se je poslovil od njegovega in od groba Ivana Siveca v imenu staršev, bratov in sester ter v imenu tolminske fare, katere zemljiča se je dvakrat v enem tednu z bridkostjo odprla, da sprejme nove žrtve (za vero in domovino, G. poročnik Mehle pa je podal kratek oris 19 letnega mladea — soborca domobranca —, ki je raje daroval svoje mlado življenje, kot pa da bi klonil pred grožnjami naših krutih sovražnikov.

Dr. Jože Lavrenčič:

ZGODOVINA SLOVENSKE BESEDE V POSOČJU

Ravnatelj nove slovenske gimnazije v Gorici, pesnik in naš odlični sotrudnik dr. Lavrenčič, nam je odstopil v natis svojo obravnavo pod gornjim naslovom. Priobčevali jo bomo v nadaljevanjih. Vsebinske obravnave je za Slovence na Goriškem velikega kulturnega in zgodovinskega pomena in zato še posebej opozarjamo naše čitatelje nanjo.

I.

V somraku devetih stoletij

Posočje, h kateremu štejem nekdanjo Goriško s Krasom in severno Istro ter še Beneško Slovenijo, ozemlje, na katerem živimo že izza 7. stoletja in smo mu vtisnili svoj pečat, meri v tem obsegu okoli 4000 km² in živi na njem približno pol milijona prebivalcev naše krvi.

Čudovit je ta svet. Na jugu zajema severni del Istre, gre preko Trsta do izliva Soče v Jadransko morje, prehaja čez Kras v rodovitno Vipavsko dolino in Goriško ravan, zajame vinorodna Brda, onstran katerih se prevlači iz ravni po Nadiški in Terski dolini v gore, ki se potem v vencu pletejo izza Svetih Višarjev čez Mangart in Triglav preko Krna, Bogatina in Črne prsti ob Soči, Bači in Idriji, ter se spušča čez Banjško planoto in Trnovski gozd prav do Gorice, ki je srce Posočja.

Ne bom našteval gor in rek in ne mest in

raznih krajev, ki so jim naši pradedje pred 1300 leti dali naša imena in ki so skozi vsa ta dolga stoletja izpričevali našo besedo in z njo, kdo je njihov gospodar, samo nekaj zgodovine naj še podam, preden pokažem, kako je živela slovenska govornica na tem ozemlju in kakšna poročila imamo o njej.

Ko so vdrl 569 Langobardi v Italijo, so pristisnili za njimi Slovenci, najprej v družbi z Obri, potem pa sami zaposedli Posočje. Bili so tako močni, da so večkrat napadli Langobarde, jih nekajkrat potolkli, dokler se niso po bitki pri Lauriani (Lavariano) 12 km južno od Vidma z njimi pobotali in spoprijaznili. O slovenski moči nam govori tudi dejstvo, da so še posebej razni langobardski vojvodi iskali zaslombe pri svojih novih sosedih.

Langobardsko moč je zlomil Karel Veliki, ko je 774 zaposedel njihovo ozemlje, štiri leta pozneje pa je njegov sin Pipin na prošnjo oglejskega patriarha, češ da jih bo mogoče na ta način laže pridobiti za sv. vero, podjarmil tudi Slovence v Posočju in še Hrvate globoko doli v Liburnijo. Karel je postavil Slovence v Posočju štiri okrožne grofe, in sicer v Ogleju, v Solkanu, v Tolminu in na Krasu. Posočje je bilo tedaj dežela zase, ki je spadala pod Italijo, dokler je ni Oton I. z Beneškim vred priključil 952 Koroški, s katero pa ni ostala združena niti dobro stoletje.

V tem času — 921 — so dobili oglejski patriarhi grofovske in mejnogrofovske pravice in so izza 1001, ko je dobil patriarh Janez IV. od cesarja Otona III. polovico Solkana z Gorico in

zemljo od Soče do Vrtovina v Vipavski dolini, vedno bolj širili svojo posvetno oblast. Patriarh Papon je 1028 dobil od Konrada II. še ves Kras z Vipavo, Postojno, Cerknico in Ložem, patriarh Sighard pa še furlansko grofijo 1077. Tako je postalo Posočje versko in politično območje oglejskih patriarhov, ki so imeli po deželi svoje vazale, komornike in ministeriale, da so jim upravljali posamezne okraje, dokler se niso goriški grofje, po rodu iz Tirolske Bistrice, ki so postali 1135 branitelji oglejske cerkve, na račun patriarhov osamosvojili in zavladali deželi do leta 1500, ko je umrl zadnji goriški grof Leonhard in je zavladal potem po dedni pogodbi Posočju Habsburžan Maksimilijan I.

Kako je bilo s slovensko besedo v tej dobi v Posočju?

Ko so se naselili Slovenci v Posočju, so bili še pagani z vsemi svojimi šegami in običaji. Čeprav so bili v neposredni bližini Ogleja, iz katerega se je že pred njimi širilo v pokrajini krščanstvo, vendar s pokristjanjevanjem ni šlo hitro in lahko, kar moremo sklepati iz pravkar navedenega dejstva, ko je patriarh še 788 prosil Karla Velikega, naj podjarmi Slovence, da bi jih laže pokristjanili. Tudi poslednji ni šlo gladko, saj vemo, da se je ohranilo — čeprav le osamljeno — paganstvo v Kobaridu do leta 1331, ko so častili pod nekim drevesom ob izviru studenca svoja božanstva, dokler niso prišli iz Čedad na nanje s križarsko vojsko pod vodstvom verskega inkvizitorja Francesca de Clugia.

(Dalje.)

VESTI IZ GORICE IN DEŽELE

Slovenska književna beseda

v Gorici živi!

Težki in pusti so bili dnevi, ko smo se morali na domači zemlji zadovoljiti le s tujo besedo. Prepovedano ni bilo le prodajanje slovenskih knjig, celo v zasebni knjižnici jih nismo smeli imeti. Vendar smo jih znali skriti strogo očesu sebičnega tujca. In utajene knjige so skrivaj goslovale danes v tej, jutri v oni hiši. In kjer so goslovale je bil praznik. Za zapahnenimi vrati in za zastiranimi okni je tiho bral knjigo gospodar in ob ognjišču zbrana družina je z zanimanjem poslušala.

Danes je vse to za nami. Slovenska knjiga in slovenski časopis imata prosto pol v vsako našo hišo, v kolikor je ne ovirajo »osvoboditelji«. Nihče bi si ne bil mislil, da bo tako hitro izšel slovenski časopis vprav v kraju, kjer je bila slovenska beseda tako strogo prepovedana. In s kakšnim veseljem sta ga pozdravila kmet in izobraženec, nam priča visoko število po trafikah prodanih časopisov in žrtve kmetov, ki jih morajo doprinesli, da dobe

svoj list tudi v najbolj skrito vasico.

Prav radi kupujemo in prebiramo tudi ljubljansko časopisje. Sicer prihaja k nam zaradi slabih prometnih zvez z manjšo ali večjo zamudo, ali nikogar ne moli. Koliko zanimivosti in koristnih član- kov je v Slovenscu in Jutru, Slovenskemu Narodu in Slovenske- mu domu! In v kakšni napetosti zna držati Družinski tednik svoje bralce in bralke. Koliko poučne snovi sta že napisala Domovina in Domoljub! Vse to nas zanima in kar hlaskamo po domači be- sediš.

Bežen pogled goršk. knjižnega irga pa nam kaže ljubezen Pri- morcev do slovska. V izloženih oknih knjigarn vidiš le malo slo- venskih knjig, ker vse hitro raz- prodajo. Celotake, ki jih dobiš v Ljubljani morda le na zaprašen- ni knjižni polici starinarja za Ljub- lianico, so tu hitro razprodane. Ne zanimajo nas le najnovejša dela, čeprav vemo, da so naj-

mlajši pisatelji hvale vredni, ali dolgaletno stradanje slovenske knjižne besede nas sili, da se seznanimo tudi z deli onih pi- sa- teljev in pesnikov, ki so dvignili slovensčino na slopnjo knjižnega jezika, nas same pa uvrstili med svetovno slovsvo.

Dragi so nam prav vsi: Levstik, Stritar, Jurčič, Prešeren, Tavčar, lenko, Josip Murn - Aleksandro, Kele, Cankar, Finžgar in Zupan- čič, Pregelj in Prijatelj, Lavren- čič in Velikonja, Matičič in Simčič, Gradnik in Mlakar in to- liko drugih.

Zelo so priljubljene med nami knjižne zbirke knjige Slovenče- ve knjižnice, Dobre knjige in Mo- dre plice.

Mladina pa sega po mladinskih knjigah, leposlovnih in vzgojnih. Naše nofranje nagnenje po znanju jezikov pa nas sili k na- kupu vseh vrst vadnic in slovar- jev.

Dolgo smo morali zreti v praz- ne knjižne omare, zdaj pa daljša- mo in širimo ter višamo redi z lepo vezanimi knjigami svoje tež- ko preizkušene materinsčine.

Naš živilski trg

Na živilskem trgu se je življenje znova razgibalo. Zlasti v jutranjih urah je trg zelo obiskovan.

Kmetice pripeljejo na trg največ zelja in ohrovtu, ki imata precej lepe in trde glave. Gospodinjje jih rade ku- pijo in pripravljajo iz njih zelenjav- ne juhe, razne prikuhe in tudi sola- te. V juho natresejo par pesti kuha- nega fižola v zrnju, par krompirjev narezanih na kosčke in nekaj drobne zelenjave, ki juhi izboljša okus.

Solato pa pripravijo iz fino zreza- nih in opranih listov, ki jih osole, po- krijejo s tesno prilagajajočim pokro- vom, ga obteže, da se zelje in ohrovt omečata. Pred serviranjem nasu- jejo lahko v tako solato tudi kuhan in na kosčke narezan krompir ali pa kuhan fižol in ohlajen fižol. Prav okusna je taka solata, če ji dodamo še na re- zine narezane zelene paradižnike ali pa opečeno papriko, ki jo kmetice še vedno pripeljejo na trg.

Na isti način pripravimo lahko so- lato iz zelene. Fino naribano osoli- mo in obtežimo, da se omečata, pre- den jo zabelimo pa natresemo vanjo kuhan fižol ali krompir, dodamo ma- le česna in popra, lahko tudi na re- zine narezane zelene paradižnike so- lata je gotova.

Zelena pa lahko tudi skuhamo, pu- stimo, da se močno ohladi in jo ser- viramo kot zelo mirno solato brez fi- žola ali pa s fižolom.

Prav tako si moremo pripraviti ju- he, solate, prikuhe in še poslaščice iz cvetač ali karfiol.

V juhe stresemo riž ali testenine, tuči na kosce narezan krompir. Za solato jih moramo najprej skuhati in ohladiti, šole potem zabeliti, osoliti in opopariti.

Prikuhe lahko napravimo mokre in mešane s krompirjem ali pa cvrte na olju, masti ali maslu. Najboljše so povajane v stepenem jatu in v kru- snih drobtinah ter cvrte na maslu.

Veliko je na trgu listov bele red- kvice, iz katerih lahko skuhamo dobre juhe, prikuhe in tudi solate.

Iz rdečega korenja si pripravimo dobre prikuhe in solate, ki so privo- rčljive zlasti nevroznim osebam.

Ni več ni pomanjkanja česne in česna. Tudi drobnih zelenjav je pre- cej. Veliko je krizantem. Čeprav so vsi sveti že minili, goriške gospe in gospodične še vedno rade kupujejo te lepe cvetje, ki je znatno cenejše kot je bilo o praznikih.

Nageljni so redki in prav jesensko skromni, niti vonja nimajo več. Vrtnice je še vedno dovolj, a so precej dra- ge. Ciniče jemljejo slovo, dalj je pa še kar lepa izbira.

Gospodinjje si lahko vsako jutro kupi dovolj zelenjave, da postreže z okusnim kosilom možu, ki se vrne iz službe in otrokom, ki pridejo iz šole z velikim tekotom. S šopkom cvetja pa da svojemu stanovanju videz prijet- nega družinskega veselja.

**LJUBI MATERNI JEZIK
PO NJEGOVI CENI, PA NE
LE V GOLI BESEDI, TEM-
VEČ V DJANJI IN RESNI-
CI. SLOVENSČINE ZLATA
ŠE VELIKO V PRAHU LE-
ŽI.** Anton M. Slomšek

OPOZORILO NASIM DOPIS- NIKOM!

Prosimo vse dopisnike »Goriš- kega lista«, da se na vsak svoj dopis, ki nam ga pošljejo v ob- javo, podpišejo in navedejo svoj naslov oziroma vir, odkoder pri- haja dopis. Tajnost imen in na- slovov je v našem uredništvu za- jamčena. V bodoče ne bomo ob- javljali dopisov, ki so poslani brez podpisa in brez naslova!

Uredništvo.

**NOVA POLICIJSKA U-
RA ZA VRTOJBO.** Za Vr- tojbo je prefekt goriške po- krajne določil v sporazumu z nemškimi vojaškimi oblastmi in z nemškim Beraterjem no- vo policijsko uro, ki traja od 19 ure zvečer do 6 ure zju- traj.

Vpiti, sprehajanje, prerivanje ne- umešne šale ne spadajo v zaklonišče. Zaklonišča je treba od časa do časa prezračiti. Ako imate v zaklonišču stalno nameščene odeje, jih je treba redno iztepati. Pitno vodo menjati vsak dan! Ne pozabite vzeti v zaklonišče odeje, ker je prostor hladen in je potrebno včasih prebiti v njem precej časa.

Zagovornikom OF arije

V nedeljo 12. t. m. je prišlo v Gorico 6 družin s 23 člani iz Ornega Vrha. Pripovedujejo sledeče: Na prvi petek 3. no- vembra so prišli k nam obo- roženi gozdovniki in so nas brez vsega odvedli preko Zadloga, Male gore, Otlice in. Predmeje pod Čaven. Bili smo v smrtnem strahu, ker smo bili prepričani, da nas vse pokoljejo. Z nami je 11 otrok, med njimi eno petme- sečno dete. Ker so prav ta- krat prišli s Trnovega nem- ški vojaki, so tolovaji pobeg- nili, nas pa poslali v Ajdov- ščino, češ, naj nas Nemci in bela garda redijo. Med tem smo izvedeli, da so prišli po našem odhodu na naše do- move partizani in nam hiše popolnoma izropali ter ves ži- vez, obleko in živino odpeljali v Belo in Zadlog. To so nam storili, ker so naši možje in in fantje pri domobranci. Hujskali so pa na nas domači terenci, ki so najhujša šiba v naših vasi.

Tako iznanci, ki se mora- jo potepati po svetu pred svojimi lastnimi brati. Sedaj vprašamo gozdovnike

in vse njihove podpornike in zagovornike: Kaj bi bilo z na- šo domačijo, ako bi bilo do- mobranstvo enako brezsrčno kakor je zločinska OF in nje- na vojska? Kako bi bilo pri srehi onim iz hiš, ki so dali kakega člana NOV?

In obsedeni bedaki, morda celo slovenski sodniki, por- čajo, da tolovaji so že vedeli, kaj so storili in da getovo ni- so delali krivice. Sramota za naš narod!

Razglas

Pokrajinski Urad za pridelovanje vinskih snovi naznanja po višji odred- bi, da so vsi vinogradniki obvezani javiti letošnji pridelek vina do 20. no- vembra t. l.

Tiskovine za javljanje se dobijo pri carskemu uradu (za občino Go- rica, ulica Mazzini).

OPOZORILO. Goriška pre- fektura je v sporazumu s kra- jevnim poštним ravnatelj- stvom določila, da se bodo iz- plačevale podnove družinam mornarjev, vsakega 18. do 25. v mesecu pri poštнем uradu štev. 2. na Korzu Mutti.

Lepo uspela akademija

Tolmin, 6. nov. 1944.

V nedeljo popoldne ob 3 uri je bi- la v prostorih tukajšnjega kina pro- slava 100 letnice rojstva pesnika Si- mona Gregorčiča. Dvorana je bila na- bito polna. Na sporedu, ki je bil zelo bogat, so bile Gregorčičeve pesmi, katere so deloma deklamirali, delo- ma pa peli. Zlasti efektna je bila de- klamacija »Leffejeve prirege« in pa odlomek iz iste pesnitve, ki ga je za- pel mešani pevski zbor ob spremljavi klavirja. Za tem so se vrstile dekla- macije pesmi »Soči«, »Domovini« in »Znamenje«. Solze je privabila v oči lepa planinska himna »Nazaj v planinski kraj«, katero je uglasbil A. Nedved. Nato so zapele tolminske gospe in gospodične slovensko na- rodno pesem »Slovenskim mladencem«. Novost za to akademijo je bila lepa pesem na novo skomponirana in ob tej priliki prvič javno izvajana od mladinskega zbora »Veseli pastir«, katero je uglasbil pevovodja in kom- ponist Vinko Pilha. Pesem je bila ze- lo lepo izpeljana. Sledil je spominski govor o pesniku — trpinu, S. Gregor- čiču, na koncu pa je vsa dvorana navdušeno zapela našo himno »Hej, Slovenije! Proslavi so prisostvovali tudi domobranci iz Kobard, ki so ob koncu zapeli prelepo Gregorčičovo pesem »Mojo srčno kri škropite«.

Širite „Goriški list“

Narte Velikonja:

Vesele zgodbe z Goriške

BRATA

Krošnar Robli iz Bovca je spal kol mlad fantič z bratom Gaš- perjem.

Mali je imela Franca rajši, medtem ko je Gašperja odrivala, kjer je mogla.

Neko zimo sta oba kašljala. Mali je skuhal čaj za Franca, ter mu ga prinesla v posteljo. Gašperja pa okregala, da se je podil okoli in je sam kriv, če kašlja.

»Pošast pošastal«

Gašperju ni dala nič.

Nekoga večera pa pravi Franc Gašperju:

»Lezi na mojo stran in kašljaj, da si dušo izkašljaš.«

Gašper je ubogal in krehal in se davil in pehal slino in sapo tovil.

Mali je slišala, videla, da se fant ob sleni muči in davi, pa koj po čaj. In ga je prinesla. Fant je pograbil lonček in izpil v dušku.

»O, boglonaj, mati!« ji je vrnil lonček.

Mali pa: »O, ti pošast pošas- stal! Vse je izpil la levi!«

BERACI IN KROŠNARJI

Bovčani so bili ponosni, kroš- njarili so s suknom (tuhondlerji), sosedje vaščani Srpeničani so pa bili poklicni pogorelci (t. j. našli so pota in ovinke, da so dobili potrebna potrdila, da so »pogo- reli« in s temi potrdili prosili po Madžarskem).

»Krošnar Robli je pa bil kroš- njar, vendar včasih poleg svoje krošnjarije z drobljajem tudi »pogorelec«.

Stal je Robli sredi sosednjega irga in prodajal svoje drobnarije. Govoril je Robli in govoril, kod je hodil, kje je bil, kje je kruh drobil in dekletom glave mešal.

»Kaj boste, ko ste že star!«

Pa da je dekletom glave mešal, je odvrnil, samo z lepimi ručami, z lepimi lišpi in s takimi »pisem-

čki, kjer golobček kljunčka go- lobičko.«

Nazadnje so pa že morali ne- kaj reči neprijaznega zoper so- sede — »pogorelec« berače.

Toda Robli, Robli ne bi bil Robli, če bi bil koj bruhih. In končno: bil je v trgu.

Seveda, v trgu — ne? — v trgu in prodajal!

Pripovedoval je o Madžar- skem, kako so dekleta tam soč- na in lepa in imajo križemgled- ke sladke mandeljnovne oči, ne pa — ni povedal, kje — in vsak je vedel, kje.

Dekleta še bolj huda. Da misli nekaj o trgu in dekletih.

Nazadnje je dea: Robli, ko je videl, da je kupčije konec.

»Dekleta, kar kupite še, saj fantje itak ne bodo mogli.«

»Da ne bodo mogli, da ne bo- do mogli! Drej kakor vi beraški »pogorelci« berači. Ali ste kaj videli morda naše begate žen- te?«

»Seveda, seveda,« je sladko pripomnil Robli, »videl in zato sem dejal, da ne bodo mogli ku- piti: na beljaškem moslu so nam kruha prosili, ko smo priberali z Madžarske.«

PRIDEN DELAVEC

Trgovca Ostan na Sipenici je imel delavca, ki bi mu — tako je rekel — nekaj dal, da bi ga ne bilo. Vendar ga ni spodil med lednom. V soboto ga je poklical in dejal:

»Veš, li ga imaš družina, moraš gledat, da se ga ne prelegreš, kudiča. Krono več dobiš, ker si ga tako pridno delala in v pone- deljak ne pridi več. Kar odpo- čij si ga!«

Zato je veljalo med ljudmi: »Tako ti dela, da bi ga še Os- tan pohvalil.«

PRIDEN HLAPEC

Stari Ostan, podeželski trgo- vec, je imel nekoliko zaniknega hlapca in lep par konj. Ne more se niti lrditi, da bi bil oderuh, ker je za nižjo ceno imel boljše bla- go kot njegov trgovski nasprot- nik.

Vse je sam pregledal v svo- jem gospodarstvu, povsod bil svojim poslom za pelami, zato je imel navado reči:

»Za frustok sem ga napravila za dva klapsa, kir sem vse ga pregledala!«

Neko jutro je prišel v hlev,

pogladil konja, pogledal prašno roko in poklical hlapca:

»Daneš si ga bila pridna, ki si konja tako lepo opusala. Zaslu- žila si ga pol litra. Na, da ga boš zmirom pridna!«

In mu je dal za pol litra.

Nikoli več ni imel prašne roke, ko je pogladil konja.

LISICA NA PIPI

Gozdar Bevk je imel porcela- nasto pipo, na kateri je bila na- slikana lisica. Prvega v mesecu so se sešli iz vseh gozdarskih okrajev gozdarji in njihovi psi. Kaj naj dela gozdar, če je oka- jen, kakor da hvali svojega psa in laže prav po lovsko.

Poslušal jih je stari Bevk, vrtil svojo pipo in zdelo se mu je le preveč hvalisanja.

»Vse to nič ni — moja Šeka — to je bilo ime njegovi imenitni psici, ki jo je nekdo potem za- shrupil — Sical — izraz je pome- nil njegovo zadovoljnost.« — Si- ca, preizkusil sem Šeko. Dve uri daleč sem zakopal tole pipo z li- sico. Pogrešil sem doma Šeko. Nisem še dobro sezul čevlje, ko je primahala s pipo: zavohala je bila lisico dve uri daleč.«

Drugi so obmolknili.

Vesti iz Trsta in okolice

V senci Mihca in Jakca

Tržaška poletja v preteklosti

Tržačan je vesel človek in pozna vrednost življenja in Trst, mesto ki ga Tržačan nad vse ljubi, je samo na sebi veselo mesto. Posebno prihaja ta karakteristika mesa in njenih prebivalcev do izraza v poletnih mesecih, ko Trst blesti po dnevi v zlatem sončnem prahu in se ponoči s svojimi slosoči luči zrcali v mirnem Jadranu. Kdor je videl Trst poleti, ga ne bo zlahka pozabil, kdor je preživel le eno poletje v Trstu, ne more več zapustiti tega mesta. Zakaj? Nihče ne ve odgovora in celo Tržačani sami bi prišli s tem vprašanjem v zadrego. Lahko je reči, da Trst ne nudi tuju ničesar posebnega, kakor to zamorejo nuditi Benetke ali mnogo drugih mest. Trst nudi tuju nekaj posebnega in sicer svoje poletje, ki pa ne razveseli samo lujca, temveč je tudi za Tržačane nekaj, kar ni še našel nikjer drugje. Že sam pogled na Trst na poletno nedeljo je nekaj vzvišenega. Morje je polno belih jader gibkih kuterjev, športnih ladij, ki švigajo po modri gladini morja sem in tja. Tupatam se vidi manjšo ladjico, na kateri se stoji človek trudi z vesli. Iz neizmernega prostora na Jadranu se razlega pelje. So to mladenke in mladeniči, ki ljubijo morje in mu pojejo svojo hvalo. Tam ob mali »digi«, nasproti starega pristanišča, par sto metrov od brega je večja skupina »batalan«, »gucov«, »topov«, »jol« (razne vrste malih ladij in čolnov), na katerih mirno čakajo nedeljski ribiči, da se na trnek vjame kak »škombro«, ali vsaj »menola«. Nabrežja so polna ljudi, ki se sprehajajo v večernem solncu, ki zlati vse tržske hiše. Na cni strani zelenje barkovljanske riviere, ki je kar nekaj živega, ker na tej rivieri dobesedno mrgoli ljudi. Barkovljanski tramvaj je v lepih dneh tako natrpan ljudi, da človeku kar vzame sapo, ko se ga mora posluževati. Posebno v večernih urah je Trst poleti živahen. Ljudje se vračajo iz kopališč. Pri sv. Andreju je veliko kopališče Ausonia, kjer poleti mrgoli na tisoče kopalcev v pes-trih plavalnih kostumih. Zvečer je v tem kopališču vedno svirala godba do polnoči in tudi čez. Cel široko nabrežje od sedanjega Riva Trajana, po rivi Orumula pa do trga Edinosti, prejšnjega velikega trga, so pločniki razsvetljeni in polni miz in stolov, kjer ljudje uživajo hlad in kavo ali sladoled. Daleč na morju pa blešči-

jo močne luči »lampar«, ki pričenjajo lov na sardone. V Barkovljah je življenje še živahnejše. Po cesti iz Kontovca se vračajo izletniki, ki prepevajo in ukajo. Po lepi cesti od Miramara sem švigajo kar cele skupine kolesarjev, ki se trudni, a veseli vračajo z Goriške. Na morju zapoje mandolina in kitara — med njima zabni ljudje srebrni ženski glas. Metodija se zlija v šum mesta, odkoder se hudi čujejo zvoki godbe. Je to veliki orkester na trgu Edinosti. Velika gruča ljudi obkoljuje orjaški oder glasbe in se po vsakem dovršenem glazbenem delom razlije po trgu in na bližnji pomol »Audace«, preje pomol sv. Karla. Iz premnogih gostiln se razlega več ali manj pijano pelje. Večinoma je to pelje v pristnem tržakšem narečju, ker Tržačan ljubi vino — morda tudi preveč. Mesto je živahno do pozne nočne ure. Do Skalasanli se skozi Rojan vračajo izletniki iz visoke

MATERNI JEZIK JE NAR-DRAŽJI DOTA, KI SMO JO OD SVOJIM STARIH ZADOBILI: SKRBNOST SMO GA DOLŽNI OHRANITI, OLEPŠATI, INO SVOJIM MLAJŠIM ZAPUSTITI. ČLOVEŠKI JEZIK JE TALENT, KATIRIGA NAM JE GOSPOD NEBES INO ZEMLJE IZROČIL, DA BI Z NJIM BARANTALI INO VELIKO DOBIČKA STORILI.

Anton M. Slomšek

SMRT POLKOVNIKA BARNBECKA

Dne 25. oktobra t. l. je v neki vojaški bolnišnici umrl lastnik vileškega križa, nemški polkovnik Barnbeck. Bolhal je za mučno boleznijo že dalj časa. Polkovnik Barnbeck je v Trstu dobro znan, zakaj ko je lani po 8. septembru v Sloveniji in Istri izbruhnil boljševiški upor, ga je znal zadušiti že v kali, nato pa je kot poveljnik svojega polka zasedel mesto Trst ter ga zavaroval pred boljševiškim nasiljem. Polkovnik Barnbeck se je odlikoval skoraj na vseh frontah, kjer so se borili Nemci. Nazadnje pa se je boril pri Monte Cassinu januarja in februarja meseca tega leta.

kraške planjave, istotako prihajajo iz svelega lvana gruča mladih ljudi, ki so popivali po Bazovici, Lipici, Bojuncu itd. Ulica svele M. Magdalene je tudi živa izletnikov in istotako se vidi gruča ljudi na šelališču sv. Andreja. Bili so v Škedenju in tam jedli »pruto« in »bige« in popili kak kozarec »domačega«. Na morju vsakotoliko zablestijo luči malega parnika, ki pristane ob pomolu, ali kar ob nabrežju pred trgom Edinosti. Iz njega prihajajo frume veselih ljudi, ki so preživeli nedeljo pri sv. Nikoleju v bližini Kopra, v Kopru samem ali pa v Isoli, ako se niso spustili do Pirana ali Portorose. Izolanske sardale so jim okrepile telo in izolanski refošk jim je privezal dušo in razvezal grla. V skupinah se razidejo in vsaka skupina poje. Kamor poslušne uho, sliši pelje. Ni to pelje ubranih pevcev ali izbranih tenorjev, baritonov ali basov, večkrat to pelje — vsaj z glesbenega stališča, ni niti prijetno — toda vendar ga človek rad posluša, ker je isto izraz duše prebivalcev Trsta, ki ljubijo pelje in vino, še bolj pa naravo, a najbolj svoj Trst. In Trst je tega vreden navzlic burji.

TAKSIJI V TRSTU

Tržaška mestna občina sporoča, da je po ukazu višjih oblasti sklenjen promet taksijev. Odslej bodo v Trstu na razpolago le trije taksiji, ki bodo stali v Via Labatoio. Poslužiti se jih bodo smeli samo zdravniki, babice, bolniki in vojaki.

TATOVILSKLADIŠČU

Pred kratkim so neznani tatovi vdrli v skladišče Antona Angelinija v ulici Udine št. 67. Odnegli so 11 zavilkov vrvice, 24 dučatov vezalk za čevlje, 24 parov rokavic, 6 kosov vrvi in še drugega blaga.

UMRL JE

je na kirurški oddelku splošne bolnice 57 letni Anton Čok iz Hrušice.

NOVE CENE ZA SLADKOR

Za pokrajine Trst, Furlanija, Gorica, Istria in Kvarner so bile določene enotne cene za čiščeni sladkor. Na debelo franco za grosice stane kvintal 2.260 lir; za trgovce na drobno franco 2.275 lir za kvintal. Na drobno bo pa stal sladkor 25 lir za kilogram.

ZARADI PREKORAČENJA CEN

V mesecu oktobru je bilo zaradi prekoračenja cen, kakor so jih določile oblasti, kaznovanih 51 trgovcev, obrtnikov in posrednikov. Nadaljnjih 11 prodajalnic sadja in zelenjave ter stojnic pa je bilo za nedoločeno dobo zaprlih.

OTROŠKI KOTIČEK:

Iz Alenkine torbice

Prebrisani služabnik Goj

(Nadaljevanje.)

Goj je bil prepričan, da bo odkril skrivnost, ki je težila dobrega grofa in močno zanimala vse služabnike in vojake. Z veliko nestrpnostjo je čakal, da pade na zemljo mrak, ko bo stopal pred vrata grofičine spalnice in strazil ter pazil. Medtem pa se je veselil ob misli, da bo dobil tako bogato nagrado in povrh vsega še grajsko gospodično za ženo. Ha, nič več ne bo služabnik, celo drugim bo lahko ukazoval in moral ga bodo ubogali na vsak mig-lai. To bo lepo!

Prišel je večer. Grof sam je spremljal zvestega služabnika do vrat hčerkinne spalnice in ga še enkrat posvaril, naj budno pazi, ker ne mara tuji njega obglaviti. Goj se je široko zasmejal in grofa potolažil. Za vrati pa se je smejala grofična Danica, misleč, kako bo ukanila ljudi prebrisane-ga služabnika.

Ko je gluha noč zavila v temo in mir ves grad, je grofična povabila Goja v sobo in z njim prijazno kramljala. Med pogovori pa je pripravila čašo vroče kave in spretno slesla vanjo bel prašek, ki naj bi Goja uspaval, ko je vse dozedanje stražarje. Goj pa se ni zaslonj imenoval, »prebrisani Goj«, vzela je čašo, se za kavo lepo zahvalil, a je ni pil. Počasi in spretno jo je vlival za stajco in pazil, da bi ga grofična ne videla. Ko je bila skodelica prazna, je začel zehati in kimali z glavo. Danica je to videla in se na lihem smejala, prepričana, da je hudi Goja ukanila. Kmalu se je Goj zvrnil na trda tla, da je zabobnelo kot grom in zasmrčal. Vendar se je hotela zvila grofična o njegovem spanju še prepričati. Vzela je palico in z njo tepla ubogega služabnika, da je imel vso pisano kožo. Toda Goj je spal trdno in se ni premaknil. Zdal se je gospodična lepo oblekla in nališpla. Ob enajstih, ko so vsi spali, pa so se odprla skrivna vrata v zidu in Danica je smuknila skozi nje. Goj, ki se je le prebiral, da spi, je smuknil hitro za njo. Nekaj časa je lahal v temi, kmalu pa se je zjasnilo in dobro je razločil zavil in dolg hodnik, ki ga je moral prehoditi. Na hodniku je bilo polno ovinkov in služabnik ni mogel videti gospodične, ona pa njega ne, kar je bilo še boljše.

Goj je hitel in bil že skoraj obupan od dolge hoje, ko je srečal petelina. Petelin ga je prijazno ogovoril kam gre. Goj mu je vse povedal in petelin je dejal:

»Tu ti posodim svojo rožo, kare se spomni v hudem trenutku in pomagala ti bo. Ko se boš vračal, mi jo boš vrnil«.

Goj je šel veselo dalje. Polni še vedno ni hotelo biti konec, pa je sedel kar na trda tla, da bi se malo odpočil in nato pohitel dalje.

Pa je prišel mimo zajec in ga vprašal, kaj dela tu. Goj mu je vse razložil, zajec pa je dejal:

»Gospodična je že zelo daleč, a da jo boš lahko dohitel, li posodiš svoje noge. Kadar se bodo ustavile cne, lakral se ustavi tudi ti.«

Ves vesel se je Goj zahvalil zajcu za njegovo dobroto in zbežal, kar so mu dale zajčje lase.

Na ostrem ovinku pa se je začel v velikega psa. Tudi ta ga je pobaral, kam tako hihi. Ker mu je Goj povedal vse po pravici, mu je pomagal tudi pes, rekoč:

»Dam ti palico, ki ti bo zelo koristila. Kadar se bo obrnila proti izhodu, lakral vsilani in hihi, da te ne doide gospodična«.

Goj besed ni razumel, a vseeno se je zahvalil dobremu prijatelju in hitel dalje. Ravno o pravem času je prišel do nekih vrat, skozi katera je izginila grajska gospodična. Previdno jih je odprl in pokukal v notranjost. Presenečen je obstal. Pred njim se je širila krasna dvorana. Tisoč luči je razsvetljevalo bogato obložene mize in gospode in gospe, ki so sedeli za mizami v krasnih oblekah. K najlenše okrašeni in k najbolj bogato obloženi mizi pa je sedla najlepša gospodična — grajska Danica.

Vsi gostje so se ozrli v njo. Goj ni vedel, kako bi prišel neopazeno pod njeno mizo. Pa se je spomnil petelinovih besed in vzela iz žepa njegovo rožo. Glej, znašel se je pod mizo svoje gospodične.

(Nadaljevanje sledi.)

Gospodarske vesti

V ZASEDENIH DELIH ITALIJE

so dale anglosaške čete dosedaj v promet za 34,8 milijarde lir o-kupacijskega denarja. Za te ban-kovce ne jamčijo nihi USA, nihi Anglija, temveč edinole Italijani, na katerih račun zavzniki za majhen denar kupujejo italijansko blago.

KER BO ZARADI HUDE SUŠE

telina v Avstraliji slaba, ne bo mogla Avstralija dobaviti Angliji dogovorjene količine živil.

Odgovorni urednik: Dr. Milan Komar -Gorica

Na srebrni obli

Globoko si je oddahnila in umolkila.

Te besede, njihov izredni poudarek, so naju tako osupnile, da sva nekaj časa nima sedela, ne da bi bila mogla najti odgovor. In kaj bi ji naj bila odgovorila? Da, saj tega ni niti pričakovala...

»Vzamen si svobodo — nisem več tvoja žena...«

Čudno so se me dojmile te besede. Trenutek so mi zvenele v ušesih kakor obljuba nečesa, na kar si nisem upal niti pomisliti — ne, saj ne znam izraziti, kaj se je dogajalo v meni. Da, bilo mi je, ko da so njene besede mahoma zbrisale, razpodile vso tisto grenkobo, ki je bila v meni. Čutil sem, da mi je zvonila kri zaplala po žilah, da se mi v prsih nekaj prebujala, širi...

Ozirom se v Marto.

Sedela je tam negibno, tiho, strme-la v morje in le okoli ust ji je včasih vzdihel njen otožni usmev, kakor bi ji šlo na jok.

»Vzamen si svobodo...«

Tako so se pred trenutkom govorila njena usta.

Njen smeh, njen pogled pa je

govoril zljaj, da si jemlje svobodo ne kakor krila za nov polet, marveč samo kot pravico do — mira; da ta svoboda zanjo ne pomeni zarje, ki napoveduje dan, temveč mrak, ki prinaša počitek...

V očeh so ji zablestele solze in skozi te solze je nepremično zrla v daljavo...

Srce mi je stisnil bolesten krč; razumel sem, da se lahko obrneš od preteklosti, toda zbrisati je ne moreš...

Peter se je medtem suho oglasil:

»Meni je vseeno.«

Čez hip pa je dejal:

»Kako misliš posledje?«

Marta se je zdrznila:

»Nič... Še malce počivam — za To-ma — otroke in potem...«

»Za otroke,« je ponovil kakor od-mev.

Deklici sta pravkar tekli sem od obrežja, vsi nasmejani in rdeči. V svojih predpasnikih sta neli kamenč-kov, školjk in jantirja. Klicali sta To-ma, ki je ob potočku postavljaval mline. Peter jim je sledil z očmi.

»Za otroke,« je ponovil še enkrat in glavo oprl na dlani.

Spominjam se tega trenutka, kakor da je bilo včeraj. Sonce se je že do-dotaknilo obzorja in zlato pokrajine se je prelivalo v škrlat. Rahla sva nam je prinašala od morja vonj po vodnih rastlin, šumot valov, ki so pljuskali ob pesek, in zvonke, srebrne otroške glasove.

Nenadoma je Marta vstala in se obrnila k Petru.

»Peter, odpusti,« je govorila z ni-zikim in toplim glasom, kakršnega že davno nisem slišal od nje, »odpusti, morda sem bila — krivična — odpu-sti, toda jaz — glej, jaz nisem mogla, ne morem... Žal mi je, da si zaradi mene imel — tako življenje...«

Iztemnila je roke proti njemu.

Peter je vstal, je gledal v obraz, po-tim v njene razprostrate roke, in zopet v obraz... Nato se je utrgal iz njega strašen, obupen krehot.

»Ha, ha, ha! Ta je pa lepa! Z eno samo besedo za toliko let! Ha, ha, ha! Svobodo se ji je zahotelo! Imenitno! Nemara nove izbire? Ha, ha, ha! Petreček, odpusti — nisem več tvoja žena!«

Hohotal se je, kakor bi bil on pa-met in vzklikal razno, nerazumljive besede. Potem se je smukovito obrnil in jo mahnil proti domu.

Marta je stala nekaj časa vsa zme-dena, z izrazom studa in ponižanja na obrazu, dokler je ni zlomilo — zahte-la je neustojljivo, zateglo — prvič po tisti nevihtli, ko je postala Petrova žena.

Odsel sem molče — še bolj potri kakor običajno.

Dolgo, štirinajstredno noč smo pre-živeli malone brez sleherne besede. Drugi dan je na pogled vse krenilo v stare kolebnice. Že zgodaj smo se lo-tili običajnih poslov, govorili po sta-rem, ne da bi samo z besedico ome-

nili »loštev«, ki je po zadnjem večeru postala stvarnost. Dotedanje raz-merje med Marto in Petrom je bilo tako, da je bila loštev olajšanje za nas vse. Zlasti na Marti sem opazil razveseljivo spremembo. Ne da bi bi-la živahnejša, a vsaj tista mora je ni več davila. Z nami je svobodnejše kramljala, celo do Petra je bila bo-ljša, dasi je bil tako prostaško zavrnil edino ljubeznivo besedo, ki mu jo je bila kdaj privoščila.

Kako pa je bilo njemu? To bo za-me večna zagonetka.

Na zunanji je prenašal vso stvar brezbržno, nenaadno izpad na večer, ko je Marta prelomila z njim, je bilo edino, s čemer je razgrnil svoja čust-va. In vendar, koliko grenkobe, kol-i-ko ponižani, koliko bolesti se je mo-ralo zrniti v strastnem srcu tega človeka! In kakšno silno voljo je mo-ral imeti, da je v sebi vse to potlačil in zadržal. Zakaj naključ vsemu jo je imel rad — in rad jo ima še danes, o tem mihi malo ne dvomim.

Prvi dan po prelomu takole opol-dne ko sem se vračal z morja in pri-klepal barko h kolu na obrežju, je sto pil k meni. Nemirno je meneal, kakor da mi hoče nekaj povedati, pa ne ve kako začeti. Nato se je osokolil, me prijel za roko in spregovoril: bistro gledaje v moje oči:

»Se še spominjaš obljube, ki si mi jo dal, ko sem vzel Marto?«

Začuden sem ga gledal, ne vedoč kam meri. Pa je nadaljeval:

»Obljubil si mi, da se nikoli ne boš potegla za Marto, nikoli, se spomniš?« Molče sem priklimal.

Peter se je bridko nasmejal.

Sicer pa kakor hočeš. Smešno je. Kakor hočeš — samo preje meni kroglo v glavo.«

Zadnje besede je skoraj šepetala, a govoril je s tako bolešno strastjo, da me je znoj stresla. Hotel sem mu odgovoriti, pomiriti ga, pa se je ma-homa obrnil in šel.

Posihmal so se zame začeli najgroz-njši boji in muke. Marta zdaj res ni bila od nikogar, a čutil sem, da bi bil dvojen greh, če bi iztegnil roko po njej: greh proti njej, ki je hrepe-nela po miru in je, odkar se je otre-la neznanega jarma, živela le še spo-minu davno umrlega prijatelja in skrbni za lastnega sina, pa tudi greh proti Petru, ki je bil ves ubit, nesre-čen; krivica, ki bi mu jo stori, bi bila več kakor greh, bila bi podlost.

In vendar so bili trenutki, ko sem moral napeti vso svojo voljo, da ni-sem pognal Petru kroglo v glavo in začel novo življenje z Marto. Take skušnjave so me obhajale zlasti, ko sem opazil, da Martina naklonjenost do mene raste. Često se mi je nami-hala in me imenovala svojega stare-ga prijatelja, meni pa je že rojilo po glavi, da bi nemara bila srečna obad-va z Marto, ko bi ne bilo Petra. Vsa sreča, da sem se kmalu iztreznil.

(Nadaljevanje sledi.)